

TARİH ÖĞRETİMİNDE TARİHSEL ALGININ ÜÇ BOYUTU VE DÜŞÜNSEL DAYANAKLARI

Hüseyin Köksal*

Giriş

Tarihi meydana getiren oluşumların temel nedeni, Ortaçağın teolojik ve Aydınlanma çağıının doğacı yaklaşımlarının dışında, Antikçağdan 20. yüzyılın bilimsel tarih anlayışına kadar bütün dönemlerde “*kendi hedeflerini özgürce seçen insan istenci*” olarak belirlenebilir (Collingwood, 1990:58, Oral, 2002:4, Munslow, 2000:15). Tarihsel bilginin, merkezinde insanın yer aldığı yaşantılar bütünü olarak algılanması, onun doğa bilimlerinden farklı bir yöntemle incelenmesi gereğini doğurmuş ve tarihsel araştırma/öğrenmeyle bizzat kendi etkinliğine yönelen insan aklının bu alanda karşılaştığı sorunlar, “*tarih felsefesi*” disiplinini doğurmuştur. Bu disiplinin uğraştığı ilk ciddi sorun, Descartes’in tarihe kuşkuyla yaklaşmasıydı. Tarihsel bilginin nesnesinin “*şimdi ve burada*” olmayışı ve bu yüzden tarihe yönelen zihnin gözlem ya da deney olanağından yoksun oluşu ile, *gelip geçici şeylerin bilgisinin olamayacağı* önermelerini içeren Descartes’in bu ilk eleştirisine ilk tutarlı cevabı İtalyan tarihçi Vico vermiştir (Özlem, 1990:40). O, insanın kendi ürünü olan etkinlikleri anlamakta zorlanmayacağını söyleyerek, tarihsel bilginin insan için “*bilinebilirliğini*” vurgulamıştır.

Ancak, elde edilmesi ve aktarılması “*mümkün*” olan tarihsel bilgi, gerek elde

* Dr. G.Ü. Gazi Eğitim Fak. İlköğretim Bl. Sınıf Öğretmenliği A.B.D

edilmesine yönelik ön araştırmalarda ve gerekse öğretilmesini hedefleyen etkinliklerde kendi özel yapısından dolayı farklı algılama biçimleri gerektirmiştir. Tarihçi için önerilen bu düşünme ve algılama biçimlerinin “tarih öğrencisi” için de geçerli olduğunu söylemek hata değildir. Zira tarihinin konusu olan bilgi ile okullarda öğretilen tarihsel bilgi farklı niteliklere sahip değildir. Tarih felsefesinin tarihsel bilginin doğasına ilişkin çıkarım ve önermeleri, tarihçilerin olduğu kadar tarih öğrencilerinin de, tarihi doğru algılayabilmesi için geçerlidir (Husbands, 1996:4). Tarihsel bilginin niteliği, onun doğru algılanmasında üç boyutun göz önünde bulundurulmasını gerektirmiştir.

A. Güncelleştirme:

20. yüzyılda, ulaşılmış tarihsel bilginin niteliği üzerine yapılan tartışmalar, onun geçmişin cansız bir parçası olduğu anlayışının yıkılmasına ve buna karşılık, tarihe eğilen zihnin ait olduğu zaman diliminin de, anlatılan geçmiş ne denli uzak görünürse görünsün geçmişin bir parçası olduğu genel kabulünün yerleşmesine neden olmuştur (Collingwood, 1990:206). “Bugün”, tarih için ilk bakışta görüldüğünden daha önemlidir. Bu önem, ‘bugün’ün (şimdinin) tarihsel akışın son noktası olduğu anlayışının yanı sıra, “şimdi”nin tarihe yönelen zihin için bir bakış açısı oluşturduğu gerçeğiyle açıklanabilir (Carr, 1987:29; Dilek, 2001:). Tarihsel bilginin en çok içeriğiyle geleceği öngörmeye yarayacağına ilişkin, Hıristiyan teolojisinin etkisiyle iyice güçlenen fütürist görüşe karşı tarihin gelecekle ilgisinin “bilimsel” olamayacağına ve onun ancak “şimdi” de son bulan bir süreç olduğunu ilk kez Alman tarihçi Shiller dile getirmiştir (Collingwood, 1990:115-116).

Shiller’e göre “şimdi”, tarihten ayrı yaratılmış bir yaşam alanı değildir. Aksine hem geçmişin tarihsel araştırmayla anlaşılması ihtiyacının kaynağı olması, hem de tarihsel bilgiye anlam veren zihinlerin doğal olarak “şimdi”de yaşıyor olmaları; yani tarihsel bilginin “anamlılığının” da kaynağı olması itibarıyla, “şimdi-bugün” tarihsel bilginin organik bir parçasıdır. “Bugün” tarihsel sürecin doğurgan son noktası olduğu kadar, tarihsel bilgiye bakış açısını da belirler. “Tarihin aslında, geçmişini yaşanan anın gözlerinden ve o anın sorunlarının ışığında görmekten oluştuğu ve tarihe eğilen zihnin başlıca işinin *kaydetmek* değil *değerlendirmek* olduğu” anlamında Croce, “bütün tarihin *çağdaş tarih*” olduğunu iddia etmiştir. İtalyan tarihçi Benedetto Croce’a göre, “her tarihi yargının altındaki pratik gerekler bütün tarihe çağdaş tarih karakteri verir. Böylelikle anlatılan olaylar zaman içinde ne kadar uzak görünseler de, tarih, gerçekte o anlatıların izlendiği “şimdiki an”ın gerekleriyle ve konularıyla ilişkilidir (Carr, 1987:28-29).”

Croce’un tarihsel bilgi ile bugün arasında saptadığı bu ilişkinin gerçekliği, geçmişte vukubulmuş olayların, bugün yaşamakta olan zihinler tarafından sistemleştirilmediği takdirde “*tarihsel bilgi*” niteliği sergileyemeyeceği ve yine bugünün zihinlerince anlamlandırılmadıkça işlevsel ya da ahlaki bir değer taşıyamayacağı savıyla sonuçlandırılabilir. Dolayısıyla, bugünün gerçekliğinden bağımsız düşünülen tarihsel anlatı, bilen özne ile bilinen nesne arasındaki ilişkiyi koparttığı için “bilgi” olma niteliğini kaybeder. Nietzsche’ye göre (1986:89) tarihsel bilgiyi canlandıran şey, ‘bugün’dür.

“Bugün’ün canlı yaşamı tarihi canlandırmadıkça ve coşturmadıkça, eskiye bağlı tarihin kendisi bayağılaşır.” Bu ifade tarihsel bilginin bir yanını “*bugün’ün*” oluşturduğunu vurgulamaktadır.

Tarihsel bilginin nesnesi sadece geçmiş değildir (Collingwood, 1990:140, Oral, 2002:1). Zaten tarihsel bilginin özgün niteliği de burada ortaya çıkmaktadır. Tarihe yönelen zihin, hem nesneye yönelen özne, hem de yöneldiği nesnenin anlamı kendisine bağlı olduğu için, nesnenin bir parçasıdır. Tarihsel geçmiş, “*geçmişte vukubulmuş olanlar*” olduğu kadar, şimdi onları keşfederek kendine göre bir anlam veren zihnin ürettikleridir. Bu yönüyle tarihsel geçmiş, ölü bir geçmiş değildir. “Bir anlamda, bugün hâlâ yaşayan geçmiştir demektir Collingwood (1990:141). O halde tarihin yalnızca “*olup bitmiş*” olan şeylerin toplamı olduğunu düşünmekteki eksikliği, tarihsel bilginin geçmişte olup bitmiş şeyler ile bugünün zihni arasındaki anlamlı ilişki olarak (Carr, 1987:41) tanımlamakla gidermek mümkündür. Burckhard (Akt.Özlem, 1992:122), “ulaşmış tarihsel bilginin “bugün’e duyduğu ihtiyacın giderilmesinin, onun yaşamakta olan şeylerle akrabalığını kurmayı denemekle” mümkün olacağını vurgulamıştır.

B. Kişiselleştirme

Croce’un (Akt.Collingwood,1990:201), “*Bir çimen yaprağının tarihini öğrenmek mi istiyorsun? Bir çimen yaprağı olmaya çalış; bunu yapamıyorsan parçalarını çözümlenmekle, hatta onları düşünsel ya da hayali bir çeşit tarih içinde yeniden düzenlemekle yetin*” önerisi, çimen yaprağının tarihini olduğu kadar insanların tarihini öğrenmek ya da keşfetmek isteyenler için ironik fakat anlamlı bir öneridir. Öğrenilen şey, yani bilgi, zihin ile onun nesnesi arasındaki ilişkidir (Günday, 2002:14). Tarihsel bilgi, merkezinde insan etkinliklerini barındırdığından ve tarih öğrenmenin de temelde yine bir insan etkinliği olması bakımından, öznesi ve nesnesi özdeş olan farklı bir bilgi biçimidir (Husbands, 1996:5).

Geçmiş çağları belirleyen etkin varlığın “*özgür insan akli ve istenci*” olduğu, bilimsel tarih anlayışının temel varsayımdır (Özlem, 1986:62-63; Hegel, 1991:17). Denilebilir ki bu varsayım, Aydınlanma çağı tarihçilerinin ‘*geçmiş*’de insan aklının varlığını yok sayma yanlılığına düşerek tarihin anlaşılabilir tanrısal iradenin bir yansıması olduğu inancının da etkisiyle bilimsel tarih anlayışına bu denli güçlü etki etmiştir (Oral, 2002:23). Aydınlanmacı tarihçilere göre geçmiş, bütünüyle bir ussal-akli davranış içermez. Ancak insan, kendini akıyla belirleyebilir. Bu nedenle geçmiş, insan aklına hitapedebilme yetisinden yoksun bir hurafeler yığıdır (Collingwood, 1990:100). Bu görüşe ilk tepki J.J. Rousseau’dan gelmiştir. Rousseau, tarihte insan istencinin rolünü ve etkinliğini önemsemiş ve gerek tarih araştırmalarında gerekse eğitimde bu istencin anlaşılmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Ona göre eğitimde çocuğun gelişmemiş olsa bile kendi düşünce, ideal ve kavramlarıyla kendine özgü bir yaşamı vardır ve öğretmen bu yaşamı anlayıp duygudaşlık kurmalı, ona saygı göstermeli ve doğal bir biçimde gelişimine yardımcı olmalıdır. Rousseau’nun eğitim anlayışı, bu duygudaşlık

öğretisine dayanmaktadır. Çağdaş tarihçilerin “içselleştirme”, “iç deney” gibi kavramlarla ifade ettikleri, tarihe eğilen zihnin kendini incelediği nesnenin yerine koyması (empati), Rousseau’nun duygudaşlık öğretisini çağrıştırmaktadır. Collingwood’a göre (1990:100), Rousseau’nun bu anlayışı tarihe uygulandığında, tarihle ilgilenen kişinin Aydınlanma tarihçilerinin hep yaptıkları şeyi hiç yapmaması gerekmekte ve onlarda gerçek ve değerli insan etkinliklerinin ifadesini bulması gerektiği, anlamına gelmektedir.

Rousseau’nun duygudaşlık öğretisiyle başlayan bu özgül süreç, 20.yüzyıla tarihsel bilginin “anlamlı” olduğu ölçüde gerçek ve değerli olduğu anlayışına değin sürmüştür. Anlamlılığın ölçütü, herhangi bir olayı insanî yaşantılarla açıklayabilme derecesidir (Akarsu, 1994:23). Tarihte anlam, Dilthey’e göre, “başka çağların yaşantılarını, ruh durumlarını, edimlerini onlarla birlikte duyma” davranışdır. Tarihsel bilgi, geçmişte olmuş yaşantıların bilgisidir ve yaşantılar da ancak “anlama” ile aydınlatılabilir. Bu anlayış, tarihin de tıpkı doğa bilimlerinde olduğu gibi, net neden-sonuç ilişkilerinin çözümlenerek açıklama yapma yöntemiyle yetinebileceği görüşüne karşı, tarihin özel içeriğini savunmak amacıyla tasarlanmıştır. Alman tarihçi Schiller’e göre, “tarihçi, doğayı inceleyen bilim adamları gibi olguları salt bilinecek nesnelere olarak görüp karşılıklarına geçmez, tersine kendisini onların içerisine atar, onları imgelem yoluyla kendi yaşantıları olarak hisseder” (Akt. Collingwood, 1990:175). Tarihsel bilginin, diğer bilim dallarından fazla olarak, bilinmekle kalmayıp, kendisine eğilen zihinde bir “yaşantı” haline gelmeyi gerektirdiği, daha doğru bir söyleyişle “bilinebilmek” için “yaşantı” haline getirilmesinin zorunlu olduğu düşüncesi, tarihsel bilginin özgün niteliğinin fark edilmesi anlamına gelmektedir.

Bilimsel tarih anlayışının hazırlık döneminin yaşandığı ve “tarih yüzyılı” olarak adlandırılan 19. yüzyılda Kant, 20. yüzyılda erişilen bu anlayışın temelini atmıştır. Tarihi, bugün kendisine eğilen zihin için, insani olayların “görüngülerinden” oluşan bir bütün olarak görmüş ve onların bu yönleriyle doğa olaylarından ayırt edilemeyeceğini belirtmiştir. Kant, insan etkinliklerinin bu yüzden tam olarak anlaşılamayacağını ifade etmiş ve tarihsel bilginin yolunun “buraya kadar” olduğunu, hiç değilse yöntem açısından insan etkinliklerini incelemekte, doğa olaylarının incelenmesinde kullanılan yöntemden başkasının kullanılmayacağını düşünmüştür. “Fenomenlerin içine girebilseydik, geçmişte olup bitmiş her şeyin insani anlamını kavramamız mümkün olacaktı” demektedir (Kant’tan aktaran Collingwood, 1990:108). Ancak, 19. yüzyılda bu söylem sadece bir temenni olarak kalmıştır.

20. yüzyılın bilimsel tarih anlayışının tarihte değiştirdiği şey, tarihsel bilginin niteliğine bakıştır. Tarihsel bilgiyi oluşturan şey, artık geçmişteki olayların ölü birikimi değildir. Bilimsel tarih anlayışı, tarihi geçmişten kurtararak bugüne taşımıştır. Tarihsel bilgi, bugün onu araştıran zihin ile geçmiş arasında kurulan canlı bir diyalog olarak tanımlanmaktadır artık (Carr, 1987:41). Bu yönüyle tarih için, geçmiş kadar onu öğrenen zihnin de önemli ve belirleyici olduğuna değinilmiştir. Collingwood’a göre (1990:225), tarihsel geçmiş doğal geçmişten farklı olarak, tarihsel düşünme edimiyle *canlı kalmış*

bir geçmiştir. Collingwood, tarihsel bilgiyi, “*insan aklının geçmişte ne yaptığıının bilgisi*” olarak tanımladıktan ve “*aynı zamanda bunun yeniden yapılması, geçmiş edimlerim ‘şimdi’de sürdürülmesi*” olarak belirledikten sonra, tarihe bilimsel anlamda nasıl yaklaşılması gerektiğine değinmiştir. Ona göre (1990:212-218), tarihe yönelen zihin için, yönelişinin konusu olan etkinlikler, seyredilecek gösteriler değil, içeriden yaşanacak yaşantılardır. Bilimsel tarih anlayışı böylelikle tarihsel bilgiyi, kendi halinde salt bilinebilir bir birikim olmaktan çıkarıp, onun kendisini “bilen özneyle” ilişkisini vurgulamıştır. Bu ilişkinin biçimi, bilen öznenin; yani tarihe yönelen zihnin, bizzat yöneldiği olguyu içselleştirerek yaşaması olarak belirlemiştir. “Tarih asla doğabilimsel determinizm altında görülemez. Bu yüzden tarihe eğilmek için özel bir yönelime ihtiyaç vardır. Bu da Herder’den Droysen’e kadar Alman tarih okulunun dediği gibi, geçmiş yeniden yaşamak ve anlamaktan geçer (Özlem, 1986:140).”

Bu dönem tarihçileri bilen özneyi hesaba katmadan, “salt bir olaylar birikimi” olan tarihsel bilgiye “verili tarih” demektedirler. İngiliz tarihçi Simmel’e göre, “*verili bir şey, kişilikdışı bir şey olarak tarih, insanın (bilen öznenin) hiçbir katkısı bulunmayan, insandışı bir şey, bir natüralizmdir. Oysa tarihi fiziksel zamana bağlı bir doğa tarihi olmaktan çıkaran şey; onu natüralizm olmaktan kurtaran şey, insan istencinin biçim verici etkinliğidir. Bu, insana özgü biçim vericilik ise, bilen öznenin ‘bireyselliğinden’ yola çıkılarak anlaşılabilir. Çünkü, bilen öznenin burada, karşısında duran şey, kendi dışında bir şey, bir dış dünya değil, bizzat kendinin biçimlendirdiği ve kendisinden bir parça olduğu tinsel dünyadır. Bu haliyle, ‘yaşama’dan farklı bir şey değildir* (Özlem, 1986:146). Tarihsel bilginin, merkezinde akıl sahibi bir varlık olan insanın etkinliklerinin oluşturduğu geçmiş yaşantıların bilgisi olduğu kabulünün sıkça tekrar edilmesinin nedeni, geçmiş yaşantıların, bugünün yaşantılarıyla ilişkiler kurularak ancak anlaşılabilceği gerçeğinin altını çizmek düşüncesidir. her şeyden çok, “*anamlı bir bütün*” olarak algılanması gereken tarihsel bilgi, içerdiği yaşantıların “yeniden” yaşanmasını gerekli kılmaktadır (Dickinson ve Lee, 1978:55). Özellikle ulaşılmış tarihsel bilginin sunumunda bilginin “anamlı” bir biçimde algılanabilmesi için, yaşantıyla özdeşleştirme anlayışı zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Tarihsel bilgi, ancak öğrencinin kendi yaşamıyla ilişkilendirilerek sunulduğunda içeriğinden ve niteliğinden bir şeyler yitirmez. Tarih mekanik, matematik ya da fiziksel bir olgular-önergeler bütünü değil, bir geçmiş yaşantılar bütünüdür. Öz olarak, geçmişte değil de ‘bugün’de varlığını sürdüren yaşam ile aynı niteliktedir. Zaten tarih öğretiminin amacı da genellikle “bugünü anlamak” olarak dile getirilmektedir. Böyle düşünüldüğünde geçmiş ile bugünün yaşamlarının tarih yoluyla bir biçimde bağdaştırılmak istendiği ortaya çıkar. İşte, bu bağdaştırma etkinliği bir nihai amaç değil, bir araç olarak kullanılması gereken bir etkinliktir. Dilthey’e göre (Akt.Özlem, 1992:139-147), tarih bilgisine giden yol, geçmişten yeniden yaşamaktan, onu zihinde kurmaktan” geçer. Tarihsel bilgiyi bize dönük bir gerçeklik haline getirecek yeniden yaşama etkinliğine Dilthey, “*iç deney*” demektedir.

20.Yüzyıl tarihçilerinin tarihe yaklaşmakta büyük oranlı bir ittifakla önerdikleri bakış açısı, diğer dönem tarihçilerinin önerilerinden farklı olarak, sadece tarihi “yazmak” veya bir dönemin geçmişini “keşfetmek”le sınırlı kalmayıp, ulaşılmış tarihsel bilginin “anlamı” üzerinde düşünmeyi de kapsamaktadır. Çağdaş tarihçilerin tarihsel bilginin niteliği üzerinde yaptıkları tartışmaların, tarihçilik için olduğu kadar “tarih öğretimi” alanı için de geçerli addedilmesinin nedeni budur. Kant’tan Bradley’e, Dilthey’den Croce’ye kadar hemen bütün düşünürlerin, tarihsel olayların bilmek isteyen zihinde yeniden bir yaşantı haline getirilmesi gereklidir diyerek ifade ettikleri zorunluluk, tarihsel bilginin en geniş anlamıyla “kişiselleştirilmesidir”. Dilthey, bilen öznenin kendi tinsel yaşamı sayesinde ve o yaşamın iç zenginliği ölçüsünde karşı karşıya kaldığı ölü geçmişe yaşam aşılatabileceğini söylemekte ve gerçek tarihsel bilginin nesnesine ilişkin bir iç yaşantı olduğunu belirtmektedir (Collingwood, 1990:177).

C. Kurgulama

Tarihin anlamlı ve amaçlı insan etkinliklerinin sistemli bir bütünü olduğu ve o bütünün “eski kitaplarda bulunan öykülerin yinelenmesi yerine ona yönelen zihnin onu yeniden “*kurması*” yoluyla tarihsel bilgi niteliğine kavuşabileceği düşüncesi ilk kez 18.yüzyılda Voltaire tarafından dile getirilmiştir (collingwood, 1990:21). Tarihsel geçmişçi açığa vuran kaynakların yetersizliği, bölük pörçüklüğü Voltaire’i, kendi yüzyılından bugüne dek hemen her tarihçinin paylaştığı bu düşünceye itmiştir. Tarihsel bilginin “*algılanabilir bir bütün*” olması gerektiği, kendisine yönelen zihin için somut bir araştırma-öğrenme alanı yaratması açısından önemlidir (Karabağ, 2002:62). Fakat üzerinde çalışmak için deney ya da gözlem yapma olanağı bulunmayan bir “*nesneye*”, kendisinden sistemli bir bütün oluşturabilmek için zihnin yönelebilmesi zordur. Bu zorluk tarihsel bilginin toplanmasında olduğu kadar, toplanmış bilginin algılanmasında da bulunmaktadır. İngiliz tarihçi Simmel’e göre, “tarihsel bilginin alanı ‘geçmiş’tir”. Bu yüzden tarihe yönelen zihin, nesnesini somut olarak hiçbir zaman tanıyamaz. Onun nesnesi, olup bitmiş olaylardan oluşur ve bu olaylar artık yoklardır (Collingwood, 1990:175, Timuçin, 2000:23). Bu, zihnin üzerinde çalıştığı nesne hakkında hiç değilse gözlem ya da deney yapma yoluyla bir bilgiye ulaşamayacağı anlamına gelmektedir. Bu durumda Tarihsel bilginin “olabilirliği” ve “algılanabilirliği” tartışmaya açılmaktadır. Bilimsel tarih anlayışı, tarihsel bilgiyi bu olumsuz ve tartışma götürür durumdan kurtarma çabalarından doğmuştur (Özlem, 1992:139).

Tarihsel bilgiye kaynaklık eden materyallerin ve bu bilgiyi dile getiren anlatıların/ söylemlerin tarihe yönelen zihin için bütünüyle insan etkinliklerinin oluşturduğu, bugün varlığı olmayan geçmişini tam anlamıyla algılamak konusunda yetersiz kalacağı, tarihçilerin üzerinde birleştikleri bir genel yargıdır (Munslow, 2000:13). Dilthey’e göre tarihsel kaynaklar ve birikmiş tarihsel bilgi, bugünün zihni için yalnızca geçmişte yaşanmış insan etkinliklerinin “*yeniden kurgulanmasına*” fırsat sunan birer araçlardır (Collingwood, 1990:76). Tarihsel bilginin kendisine yönelen zihne bağımlılığı, biraz da

içeriğinden ve “şimdi ve burada” olmayışından kaynaklanmaktadır. İnsan yaşamının özel bir biçimi olarak tanımlanabilen tarih (Collingwood, 1990:163), yine özgül bir yaşantı içinde ona yönelen zihin için anlaşılabilir/algılanamaz bir bütün değildir. Tarihsel bilgi, “geçmiş yaşantıların şimdi yeniden canlandırılması ve yaşanması” şartlarına bağlı bir zihinsel üründür.

Tarihsel bilgiyi yeniden kurgulamak, sağlıklı tarihsel algının ilk şartıdır. Tarih, geçmişe dair, ama ondan kategorik olarak farklı, kurulmuş bir söylemdir (Jenkins, 1997:18). Alman tarih okulundan Dilthey de bu konu üzerinde yoğunlaşmış ve zihnin, belli bir sezgiyle yöneldiği tarihsel olay, dönem ya da çağı “*yeniden kurma (wiederaufbau)*” yoluna gitmesi gerektiğini vurgulamıştır (Akt.Özlem, 1992:140).

Sonuç

Tarih öğretimi, tarihsel bilginin öğrenciler tarafından öğrenilmesini ya da üretilmesini içermektedir. Öğretim etkinliğinin nesnesi, içerdiği bütün tartışmalarla birlikte tarihsel bilgidir. Bu yönüyle tarihsel bilginin niteliğinin, tarih öğretiminin de içerik ya da amaçlarını etkilemesi kaçınılmazdır (Dilek, 2001:1). Bu nedenle, tarihsel bilginin gerek tarihçinin zihninde nasıl oluştuğu ve gerekse öğrencinin zihninde ne tür tepkilere yol açtığı tartışılmalıdır. Ancak, tarih eğitimi ile ilgili olarak yapılan tartışma ya da araştırmaların çoğunlukla tarihsel bilginin doğasını göz ardı ettiği ve içerik ve öğretim yöntem ve teknikleri üzerinde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bu durum, konuya ilişkin bir pedagojik-epistemolojik temel yoksunluğu sorununu da beraberinde getirmektedir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B., (1994), **Felsefe Terimleri Sözlüğü**, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Carr, E.H., (1987), **Tarih Nedir**, Çev.M.Gizem Gürtürk, İletişim Yay. İstanbul.
- Collingwood, R.G., (1990), **Tarih Tasarımı**, Çev.Kurtuluş Dinçer, Ara Yay. İstanbul.
- Dickinson, K., Lee, P.J., (1978), **History Teaching And Historical Understanding**, Heinemann Educational Books, London.
- Dilek, D., (2001), **Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi**, PegemA yay. Ankara
- Günday, Ş., (2002), **Zihin Felsefesi**, Asa Yay.Bursa.
- Hegel, G.W.F., (1976), **Bütün Yapıtları (Seçmeler)**, Çev. Hüseyin Demirhan, Onur Yayınları, İstanbul.
- ....., (1991), **Tarihte Akıl**, Çev.Önay Sözer, Ara Yay. İstanbul.
- Husbands, C., (1996), **What Is History Teaching?, Language, ideas and meaning in learning about the past.**, Open Uni.Press., Buckingham.
- Jenkins, K., (1997), **Tarihi Yeniden Düşünmek**, B.Sina Şener, Dost Yay. Ankara.
- Karabağ, Ş.G., (2002), *Postmodernizm ve Tarih Öğretimi*, **Türk Yurdu**, C.22., s.175, Ankara.
- Munslow, A., (2000), **Tarihin Yapısökümü**, Çev.Abdullah Yılmaz, Ayrıntı yay. İstanbul
- Nietzsche, F., (1986), **Tarih Üzerine**, Çev.Nejat Bozkurt, Say Yay. İstanbul.

- Oral, M., (2002), **İmparatorluktan Ulusal Devlete Türkiye’de Tarih Anlayışı**, A.Ü.Türk İnkılap tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi
- Özlem, D., (1986), **Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ..... (1992) **Tarih Felsefesi**, Ara yay. İstanbul

Özet

Tarihsel bilginin niteliği, tarih öğretiminin de niteliğini etkilemektedir. Tarihsel bilgi, geçmişteki insan etkinliklerinin bilgisidir. Öğrencilerin tarihsel bilgiyi algılayabilmeleri için onu yeniden kurgulamaları gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarih Öğretimi, Tarih Felsefesi, Tarihsel Algı

THREE DIMENSION OF HISTORICAL PERCEPTION AND ITS INTELLECTUAL MAINSTAYS

Abstract

The quality of the nature of historical knowledge also has influence on the quality of history teaching. Historical knowledge is the knowledge of people’s activities in the past. In order to understand the historical knowledge, students must be reconstruct it.

Keywords: History Teaching, Historical Philosophy, Historical Perception.